Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0826U001992

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 28-05-2026

Статус: Наказ про видачу диплома

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: Наказ від 12.06.2026 р. №197

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. ШАПОВАЛОВА КАТЕРИНА РОМАНІВНА
2. KATERYNA R. ShAPOVALOVA

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0009-0002-2257-1077

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 081

Назва наукової спеціальності: Право

Галузь / галузі знань: право

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Право

Дата захисту: 27-05-2026

Спеціальність за освітою: Право

Місце роботи здобувача: Організація відсутня

Код за ЄДРПОУ: 0000000000

Місцезнаходження: 00000, Київ, 00000, Україна

Форма власності: Змішана

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 12580

Повне найменування юридичної особи: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Код за ЄДРПОУ: 02071139

Місцезнаходження: вул. Григорія Сковороди, Харків, Харківський р-н., 61024, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Код за ЄДРПОУ: 02071139

Місцезнаходження: вул. Григорія Сковороди, Харків, Харківський р-н., 61024, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 10.63.01

Тема дисертації:

1. Переважне право як елемент механізму реалізації прав у сфері праці

2. Preemptive right as an element of the mechanism for the realisation of rights in the field of labour

Реферат/анотація:

1. Дисертацію привячено обґрунтуванню переважного права як ключового елемента механізму реалізації права на працю, розробленню процедурного інструментарію його практичного застосування на стадіях добору, перебігу та припинення трудових відносин, у тому числі за впливу спеціальних правових режимів (воєнний стан, цифровізація). Крім того, дослідження посприяло доктринальному осмисленню: 1) понятійно-категоріального апарату (зокрема, суті понять «механізм реалізації», «право на працю», «переважне право»), який заклав концептуальну, методологічну та теоретичну основу дослідження; 2) місця, історичного розвитку (від античності до сучасності), аспектів і функцій переважних прав (позитивних і негативних; за сферами дії та колом осіб), а також їх динаміки залежно від стадії трудових відносин (добір, перебіг, припинення) із конкретизацією критеріїв об'єктивності, стандартів доказування і процедурних гарантій; впливу переваг, пріоритетів, преференцій, квот, пільг як складових цього права; 3) переважних прав за умов

спеціальних правових режимів. Запропоновано алгоритми реалізації переважного права через: процедурні норми; таксономію переважних прав за групами працівників і сферами діяльності; шляхи адаптації до спеціальних правових режимів (зокрема, воєнного стану і цифровізації). Доведено, що накопичення норм і політик без належних процедур породжує таке явище, як «пастка рішень», що шкодить як реалізації прав, так і економічному зростанню підприємств і соціальній спрямованості держави. Встановлено, що «пастка рішень» – це ситуація, за якої приріст нормативних вимог і політик без належного механізму реалізації знижує правову передбачуваність, викликає формально «законне» порушення прав, сприяє зловживанню правом та іншими суміжними з ним категоріями. Запропоновано спосіб її подолання – використання чіткого механізму реалізації прав на різних етапах відносин. У першому розділі головна увага приділена розгорнутій характеристиці прав у сфері праці, їх взаємозв'язку із механізмом реалізації, який було відмежовано від суміжних механізмів. Констатовано, що механізм реалізації права на працю не тотожний механізмам його забезпечення, охорони й захисту, більш того, він не зводиться до жодного з них. Так, право забезпечується шляхом створення нормативних, інституційних і організаційних умов, що, у свою чергу, визнається передумовою реалізації, але це не гарантує фактичного користування правом, бо без операційних процедур право залишається декларативним. З огляду на це забезпечення – складова реалізації, а не «ширше» за неї утворення. Охорона, як відомо, має превентивний характер (профілактика порушень, нагляд, інструктажі), тоді як захист активується і після правопорушення (відновлення права, санкції, процесуальні форми). Спираючись на наведене, констатовано, що механізм реалізації охоплює охорону й захист як можливі фази власної динаміки, однак ними не вичерпується: він являє собою повний ланцюг – від створення умов до фактичного здійснення права, хоча й без обов'язкової наявності спору чи порушення. На відміну від загальних універсальних (юридичного чи правового), механізм реалізації прав у сфері праці є спеціальним. З'ясовано, що в ньому поєднані статичні компоненти (правові норми, інституції, суб'єкти тощо) й динамічні процеси (наприклад, реалізація прав) в одне ціле. До ключових ознак даного механізму віднесено: системність; комплексне охоплення етапів – від нормотворчості до захисту; функціональність (орієнтація на практичне втілення прав і правову визначеність); стадійність; багаторівневість (одночасна дія норм на національному й міжнародному рівнях); міждисциплінарність (урахування соціальних, економічних, психологічних чинників). Встановлено місце і роль переважних прав у механізмі реалізації права на працю. Констатовано, що переважні права (як-от прийняття на роботу; на залишення під час скорочення штату тощо) розглядається як невід'ємний елемент механізму, що віддзеркалює його загальну структуру. Окреслено відносні переваги вітчизняного регулювання порівняно з окремими зарубіжними правопорядками (на прикладі Швейцарії). Виявлено, що переважні права мають комплексну природу: вони спрямовані на забезпечення рівних можливостей і недискримінації (меншин і більшості) і є запорукою дотримання принципу єдності й диференціації правового регулювання праці. Це, у свою чергу, сприяє сталому соціально-економічному розвитку, що підтверджено результатами порівняльного аналізу (рівень і якість працевлаштування, оплата праці тощо). Пояснено, як переваги, пріоритети, преференції, квоти, пільги впливають на формування переважного права. Підтверджено відносний характер цього права.

2. The dissertation is devoted to substantiating the preemptive right as a key element of the mechanism for realizing the rights in labour field, developing procedural tools for its practical application at the stages of selection, course and termination of labor relations, including under the influence of special legal regimes (martial law, digitalization). In addition, the study contributes to the doctrinal clarification and development of: 1) the conceptual and categorical framework, in particular the legal essence and correlation of the concepts of «mechanism of realisation», «right to work», and «pre-emptive right», which forms the conceptual, methodological, and theoretical foundation of the study; 2) the determination of the place and role of pre-emptive rights in labour law, their historical evolution (from antiquity to the present), legal characteristics, and functional dimensions (positive and negative; according to the scope of application and the circle of entitled persons), as well as their transformation depending on the stage of labour relations (selection, course, termination), with a substantiation of criteria of objectivity, standards of proof, and procedural guarantees, including the impact of advantages, priorities, preferences, quotas, and privileges as constituent elements of the pre-emptive right; 3) the

peculiarities of the realisation of pre-emptive rights under special legal regimes. Algorithms for the realisation of pre-emptive rights are proposed through the development and application of procedural norms, a structured taxonomy of pre-emptive rights differentiated by employee groups and fields of activity, as well as adaptive mechanisms applicable under special legal regimes, in particular martial law and digitalisation. It is substantiated that the accumulation of legal norms and policy measures in the absence of adequate procedural mechanisms gives rise to the phenomenon of the so-called «solution trap», which negatively affects the realisation of rights, the economic development of enterprises, and the social orientation of the state. It is established that a solution trap arises where the quantitative expansion of regulatory requirements and policy instruments, without a corresponding mechanism for their implementation, leads to a decrease in legal certainty, generates formally lawful yet substantively unjustified infringements of rights, and facilitates abuses of rights and related legal categories. As a means of overcoming this phenomenon, the study proposes the introduction and consistent application of a clear and structured mechanism for the realisation of rights at various stages of labour relations. The first section focuses on a detailed analysis of labor rights and their interconnection with the mechanism of realisation, which has been conceptually distinguished from related mechanisms. It is noted that the mechanism for the realisation of the right to work is not identical to the mechanisms for ensuring, safeguarding, and protecting it; moreover, it cannot be reduced to any of them. Thus, the right is ensured by creating normative, institutional, and organisational conditions, which, in turn, are recognized as a prerequisite for realisation, but this does not guarantee the actual exercise of the right, because without operational procedures the right remains declarative. In view of this, enforcement is substantiated as a component of realisation, rather than a broader concept. Safeguarding, as is well known, is preventive in nature (prevention of violations, supervision, instruction), while protection is activated only after a violation has occurred (restoration of rights, sanctions, procedural forms). Based on the above, it is stated that the mechanism of realisation covers protection and defense as possible stages of its internal dynamics, but it is not limited to them: it represents a complete chain – from the creation of conditions to the actual exercise of the right, without the mandatory presence of a dispute or violation. Unlike general universal (legal or judicial) mechanisms, the mechanism for the realisation of labour rights is special in nature. It has been established that it integrates static components (legal norms, institutions, subjects, etc.) and dynamic processes (for example, the realisation of rights) into a single whole. The key features of this mechanism include: systematicity; comprehensive coverage of stages – from rule-making to protection; functionality (focus on the practical realisation of rights and legal certainty); staging; multilevel (simultaneous operation of national and international norms); interdisciplinarity (taking into account social, economic, and psychological factors).

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- 1. Шаповалова К. Р. Реалізація переважного права при доборі кадрів: сучасний стан та перспективи. Юридичний науковий електронний журнал. // Б. 2022. № 4. С. 220–224.
- 2. Шаповалова К. Р. Актуальні проблеми реалізації механізму застосування переважного права залишення на роботі при вивільненні працівників. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. // Б. 2023. № 6. С. 66–71.
- 3. Шаповалова К. Р. Особливості реалізації переважного права в умовах зайнятості на цифрових трудових платформах. Юридичний науковий електронний журнал. // Б. 2024. № 9. С. 171–176.

- 4. Шаповалова К. Р. До питання переважних прав при звільненні. Правові засоби забезпечення та захисту прав людини: вітчизняний та зарубіжний досвід : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. до 30-річчя юридичного факультету СНУ ім. В. Даля (м. Дніпро, 19 трав. 2022) / СНУ ім. В. Даля, 2022. С. 166–170.
- 5. Шаповалова К. Р. До питання реалізації переважного права на працю в умовах воєнного стану. Особливості реалізації прав у сфері праці та соціального захисту в умовах воєнного стану : матеріали круглого столу (м.Львів, 12 трав. 2022 р.) / за ред. П. Д. Пилипенка, О. Г. Середи, Л. П. Амелічева. Львів, 2022. С. 210–213.
- 6. Шаповалова К. Р. Щодо деяких питань цифровізації в трудовому праві. Науковий погляд молоді: ключові питання сучасного етапу реформування системи вітчизняного законодавства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 листоп. 2022 р.). / за ред. Б. Г. Розовського. Київ. 2022. С. 68–73.
- 7. Shapovalova K.R. To some foreign aspects of pre-emptive right work. Правові засоби забезпечення та захисту прав людини: вітчизняний та зарубіжний досвід : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 трав. 2023 р.). К., 2023. С. 142–147.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами: 0111U000960

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Середа Олена Григорівна

2. Olena H. Sereda

Кваліфікація: д. ю. н., професор, 12.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-8252-1963

Додаткова інформація: Scopus Author ID: 57212605516; Web of Science Researcher ID: ABH-7537-2020; https://scholar.google.ru/citations?user=cuyOuwgAAAAJ

Повне найменування юридичної особи: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Код за ЄДРПОУ: 02071139

Місцезнаходження: вул. Григорія Сковороди, Харків, Харківський р-н., 61024, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мельник Костянтин Юрійович

2. Kostiantyn Y. Melnyk

Кваліфікація: д. ю. н., професор, 12.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-8960-0234

Додаткова інформація: Scopus Author ID: 57208034072; Web of Science Researcher ID: J-7829-2016; https://scholar.google.com.ua/citations?user=HxYfDbQAAAAJ

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет внутрішніх справ

Код за ЄДРПОУ: 08571096

Місцезнаходження: пр-т Л. Ландау, Харків, Харківський р-н., 61080, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство внутрішніх справ України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Амелічева Лілія Петрівна

2. Liliia P. Amelicheva

Кваліфікація: д. ю. н., професор, 12.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-0526-5393

Додаткова інформація:
https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=uk&hl=uk&user=esJLEN0AAAAJ; ResearcherID: GYV-4330-2022; https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58918394700&origin=resultslist

Повне найменування юридичної особи: Донецький національний університет імені Василя Стуса

Код за ЄДРПОУ: 02070803

Місцезнаходження: вул. 600-річчя, Вінниця, Вінницький р-н., 21021, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Швець Наталія Миколаївна

2. Nataliia M. Shvets

Кваліфікація: к. ю. н., доц., 12.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9899-196X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Код за ЄДРПОУ: 02071139

Місцезнаходження: вул. Григорія Сковороди, Харків, Харківський р-н., 61024, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Зіноватна Іляна Вікторівна
2. Iliana V. Zinovatna

Кваліфікація: к. ю. н., доц., 12.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3018-4934

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Код за ЄДРПОУ: 02071139

Місцезнаходження: вул. Григорія Сковороди, Харків, Харківський р-н., 61024, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Яковлєв Олександр Анатолійович
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Яковлєв Олександр Анатолійович
Відповідальний за підготовку облікових документів	Лейба Людмила Василівна
Реєстратор	Юрченко Тетяна Анатоліївна
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна